

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

*І. М. Литвин, кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка
кафедри теорії та практики перекладу, Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)*

e-mail: im.lytvyn@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2276-9796>

У статті проаналізовані невербальні засоби комунікації в англомовному художньому тексті (текстові кінеми) та прийоми їх українського перекладу. Текстові кінеми визначено як вербально зафіксовані описи жестів, рухів тіла, міміки, окулесики, проксемики, хронеміки, такесики й інших невербальних сигналів комунікантів, що виконують семіотичну функцію в структурі художнього тексту.

Обґрунтовано, що переклад текстових кінем художнього твору є важливим завданням для перекладача, адже належне відтворення їх у перекладі сприяє збереженню авторського ідіостилу, драматургії діалогу / монологу джерела, комунікативного впливу на читача цільової культури. Проаналізовано прийоми перекладу мімічних, пантомімічних, мануальних, ситуативних кінем (зокрема окулесики) художнього твору на матеріалі роману-бестселера Елеонор Портер «Поліанна» (англ. «Pollyanna») та його українського перекладу Богдани Гори. Увагу сконцентровано на відтворенні фігуративно-ситуативних текстових кінем, виражених фразеологізмом і метафорою.

Констатовано, що авторські кваліфікатори мімічних, пантомімічних, мануальних, фігуративно-ситуативних кінем як важливі компоненти художнього тексту потребують осмисленого підходу в процесі перекладу з урахуванням лінгвістичних, стилістичних й етнокультурних чинників.

Ключові слова: невербальна комунікація, переклад, текстові кінеми, міміка, жести, окулесика, перекладацька трансформація.

Актуальність. У сучасному світі глобалізації та інтеграції комунікація відіграє важливу роль у всіх сферах життя суспільства: від побутового спілкування до міжкультурного діалогу. У наукових студіях не затишає інтерес до вивчення мовленнєвої поведінки комунікантів, особливу увагу привертають невербальні засоби як невід'ємний складник комунікативного акту. Вивчення невербальних засобів актуальне в контексті художнього твору та його перекладу, позаяк невербальна комунікація персонажів слугує не лише засобом відтворення інформації, а й способом розкриття характеру, емоційного стану персонажів, їхньої взаємодії. У художньому творі невербальні засоби представлені текстовими кінемами – словесними описами особливостей мовленнєвої поведінки героїв, жестів, міміки, пози, погляду тощо. Переклад текстових кінем є важливим завданням для перекладача, адже належне відтворення їх у перекладі художнього тексту сприяє збереженню авторського ідіостилу, драматургії діалогу / монологу джерела, загалом комунікативного впливу на читача цільової культури.

Мета статті – аналіз невербальних засобів комунікації в англомовному художньому тексті (текстових кінем) та прийомів їх українського перекладу. У статті описано переклад *текстових кінем* – вербально зафіксованих описів міміки, жестів, погляду, пози й інших невербальних сигналів комунікантів, що виконують семіотичну функцію в структурі художнього тексту.

Матеріал і методи дослідження. Ілюстративним матеріалом слугує роман-бестселер Елеонор Портер «Поліанна» (англ. «Pollyanna») та його український переклад Богдани Гори. Для аналізу невербальних компонентів у художньому тексті та способів відтворення їх в українському перекладі використано низку методів: дистрибутивний – для опису невербальних засобів комунікації; зіставний – для порівняння відповідних фрагментів джерельного та перекладного текстів із метою виявлення змін або втрат у процесі відтворення таких компонентів; інтерпретаційно-текстовий метод – для оцінки

прагматичного впливу цих змін на сприйняття образу персонажа й загальну комунікативну ситуацію в джерельному та перекладному текстах; трансформаційний метод – для встановлення типів перекладацьких трансформацій, що їх застосовують для відтворення невербальних засобів у перекладі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як зазначають автори відомої книги «Nonverbal Communication» («Невербальна комунікація») Джудіт А. Голл (Judith A. Hall), Терренс Г. Горган (Terrence G. Horgan) і Нора А. Мерфі (Nora A. Murphy), галузь невербальної комунікації має тривалу історію; використовуючи різні рівні аналізу, вивчає сигнали обличчя, тіла, голос, дотик і міжособистісний простір; має міждисциплінарний характер, розкриваючи багато суттєвих тем, що переходять із царини психології в інші дисципліни [14]. Невербальні засоби комунікації активно почали вивчати в другій половині ХХ століття американські представники паралінгвістики: Р. Бердвістел, Е. Голл, К. Келлерман, В. Кіс, А. Маслоу, Н. Мінц, Дж. Л. Трейгер та ін. У межах теорії мовної комунікації на зв'язку вербального та невербального компонентів акцентували українські лінгвісти: Ф. Бацевич [1], О. Селіванова [9], Ю. Косенко [3]. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі досліджують Г. Барташева, М. Бойченко, Д. Гулієва, Ю. Деде, Н. Киселюк, Т. Леймонченко, Г. Модестова, Г. Олійник, Н. Передон, І. Романюк, М. Павлюк, Л. Петровська, Л. Солошук, Е. Цуріна й інші. У низці робіт українських мовознавців увагу зосереджено на питаннях мовної актуалізації засобів невербальної комунікації в тексті. Зокрема, у працях Л. Солошук сформульовано науково-теоретичні й концептуальні положення про механізми фіксації невербальних компонентів комунікації в англомовному тексті [10]. Монографію Т. Осіпової присвячено ґрунтовному дослідженню невербаліки та своєрідності її омовлення в українському дискурсі [5]. А. Підгорна висвітлює мовну актуалізацію невербальних засобів прояву емоцій персонажів у романі Джейн Остін «Sense and Sensibility» [7].

Варто зазначити, що питання відтворення невербальних засобів комунікації художнього тексту в перекладі не отримало достатнього висвітлення в працях із перекладознавства, тому воно потребує окремого розгляду в контексті сучасної теорії та практики перекладу. Недослідженим є український переклад текстових кінем англомовного художнього тексту.

Результати дослідження та їх обговорення. У художньому творі невербальна комунікація персонажів вербалізована маркерами невербальної взаємодії героїв, зокрема авторськими описами їхніх жестів, виразу обличчя, манери поведінки тощо. Слова та словосполучення художнього тексту, що відносять читача до невербальної взаємодії комунікантів, О. Селіванова називає авторськими кваліфікаторами мовлення, або текстовими кінемами [9, с. 96]. Термін *кінема* на позначення системної одиниці паралінгвістики запропонував Р. Бердвістел [9, с. 96]. Якісний переклад текстових кінем – маркерів вербального мовлення персонажів – є важливим завданням перекладача художнього тексту. Текстові кінеми в художньому творі вербальними засобами (за допомогою мови) «відтворюють вторинні комунікативні системи, при цьому виконуючи різнопланові стилістичні завдання, підвищують інформативну ємність тексту» [9, с. 69]. Для аналізу текстових кінем використовуємо типологію О. Селіванової, за якою кінеми диференційовані на фонаційні, мімічні, мануальні (жести), пантомімічні (рухи тіла), ситуаційні-конфігураційні [там само, с. 131]. Серед останніх виокремлено окулесику (погляд), проксемику (дистанцію між комунікантами), хронеміку (час спілкування), такесику (торкання), сенсорику (чуттєве сприйняття мовця через нюховий, зоровий, слуховий, смаковий канали), поведінку мовця, його одяг тощо [5; 9, с. 131]. Отже, під *текстовими кінемами* розуміємо вербально зафіксовані описи міміки (мімічні кінеми), жестів (мануальні кінеми), рухів тіла (пантомімічні кінеми), погляду (окулесики) й інших рухових сигналів (ситуативних кінем) персонажів-комунікантів, що виконують семіотичну функцію в структурі тексту.

У художній прозі мануальні кінеми (жести) відіграють істотну роль у розкритті змісту, адже часто через опис жестів читач сприймає імпліцитну інформацію, розуміє емоційний підтекст: «*With the tips of her fingers Miss Polly turned over the conglomerate garments, so*

obviously made for anybody but Pollyanna» [16] // «*Міс Полі кінчиками пальців перегорнула купу одягу і дійшла висновку, що все це анітрохи не пасує її небозі*» [6]. У цьому контексті виразний жест **with the tips of her fingers** // **кінчиками пальців**, яким героїня торкається одягу, показує, що вона не схвалює його, їй неприємно торкатися цих речей. Використавши трансформації на граматичному рівні, перекладачка вміло вписала жест у текст перекладу.

Мімічні кінеми, які широко застосовувані в художньому тексті як засіб передавання невербальної поведінки персонажів, потребують уважного їх відтворення в перекладі для збереження комунікативного впливу джерела: «*Miss Polly attempted a frown – with not her usual success»* [16] // «*Міс Полі спробувала нахмурити брови, але цього разу їй це вдалося гірше*» [6]. Переклад текстової кінеми **a frown** як **нахмурити брови** є оптимальним перекладацьким рішенням: іменник **a frown**, що має значення: «an expression of displeasure. 2: a wrinkling of the brow in displeasure or concentration» [15], перекладено словосполученням **нахмурити брови**, яка в українській мові реалізує близьке значення: «Звести брови разом і трохи вниз, часто утворюючи вертикальні зморшки на лобі» [11]. Ці відповідники в англійській та українській мовах є традиційними текстовими кінемами – типовим вираженням гами емоцій та почуттів: стурбованості, незадоволення, задумливості, гніву, роздратованості, суму тощо – залежно від ситуації в тексті.

Nancy shook her head. Her lips twitched. She threw a merry look into Timothy's eyes [16] // *Ненсі заперечно похитала головою. Губи її затремтіли. Вона лукаво зиркнула на Тімоті* [6]. У цьому фрагменті перекладачка за допомогою трансформацій відтворює пантомімічну й мімічну кінеми джерела: **shook her head** // **заперечно похитала головою** (з метою уточнення додано прислівник *заперечно*; вилучено присвійний займенник, який несе надлишкову інформацію в українському тексті), **lips twitched** // **губи затремтіли** [*twitched* (*сіннулися*)] перекладено контекстуальним синонімом *затремтіли*. Переклад зберігає комунікативну функцію кожного невербального засобу оригіналу, відтворюючи заперечення та настрій героїні.

У наступному фрагменті першоджерела увагу привертають ситуаційні текстові кінеми, що описують ходу, позу, погляд персонажа та несуть значне смислове навантаження, розкриваючи характер і внутрішній стан героя: «...*the Man was striding along, his hands behind his back, and his eyes on the ground – which seemed, to Pollyanna, preposterous in the face of the glorious sunshine and the freshly-washed morning air...:*» [16] // «... він **наддає ходу, тримаючи руки за спиною та опустивши очі додола**, що видалося Поліанні безглуздом, бо навколо сяло сонце, а ранкове повітря було щойно промите дощем» [6]. Вислів **was striding along** (дієслово **stride** означає «long step when walking or running» [13]) відповідно до контексту перекладений усталеним виразом **наддати ходу** «Починати йти швидше. Прискорити ходу, прискорити крок» [11]. Поза **his hands behind his back** // **тримаючи руки за спиною**, погляд **his eyes on the ground** // **опустивши очі додола** вказують у контексті роману на стриманість, небажання дивитися навколо, відчуженість персонажа. Кінеми в цьому фрагменті акцентують відмінність у сприйнятті світу між персонажами роману. Перекладачка, застосувавши граматичні (частиномовні заміни, додавання дієслів, вилучення присвійних займенників), лексичні та прагматичні трансформації, успішно відтворила текстові кінеми першоджерела, які характеризують внутрішній стан мовчазного чоловіка та здаються головній героїні роману дивними на тлі радісного ранку.

Вираз очей, погляд (окулесика) часто слугують засобом відображення психологічного стану персонажа, взаємодії героїв у художньому творі: автор за допомогою опису погляду здатен розкрити ті почуття й наміри персонажів, які не потребують вербалізації: «*Then she stole a glance at Timothy. Timothy's eyes were studiously turned away»* [16] // «*Зиркнула на Тімоті, але той ховав очі*» [6]. Англійську ідіому **steal a glance** «to look quickly» [13] – вдало перекладено розмовним дієсловом **зиркнути** «Швидко, різко поглянути» [11], незважаючи на втрату фразеологізму (дефразеологізацію [4, с. 229–230]). Цю втрату перекладачка компенсувала, переклавши вираз **eyes were studiously turned away** українським фразеологізмом **ховати очі** – «Відвертатися, не дивитися на кого-небудь від сорому, ніяковості, незадоволення тощо» [2]. Синтаксична трансформація – об'єднання двох простих речень в одне складносурядне з протиставним зв'язком – не лише створює певний смисловий

контраст, описуючи погляди персонажів, а й додає динаміки сюжету, знімаючи паузу між фрагментами та посилюючи відчуття безперервного розвитку подій. Застосовано фразеологізацію (заміну вільної словосполучки фразеологізмом [4, с. 229–230]) для відтворення погляду і в такому фрагменті перекладу: «*The boy regarded her with scornful eyes*» [16] // «Хлопчик **зміряв** Поліанну **презирливим поглядом**» [6]. Вираз *regarded her with scornful eyes* перекладено українським **зміряти презирливим поглядом**. Фразеологічний зворот **зміряти поглядом** реалізує значення «Пильно, уважно оглянути кого-, що-небудь. Оглядати що-небудь оцінюючи» [2], вдало передаючи виклик, деяку зверхність маленького героя, описаних в оригіналі.

У художньому творі ситуативно-фігуративні текстові кінеми, виражені фразеологізмом, є невід'ємною частиною ідіостилю письменника, даючи змогу багатогранно словесно передавати невербальний вимір емоцій, комунікативних реакцій персонажів: «“*Why, Aunt Polly, I just told you!*” Pollyanna’s **eyes were wide with surprise**» [16] // – Ну як же, тітонько Полі, я ж вам щойно все пояснила, – від здивування у Поліанни **очі полізли на лоба** [6]. Фраза *eyes were wide with surprise* є усталеним мовним зворотом, який часто використовують у художньому тексті зі значенням «having your eyes wide open especially because of surprise or fear» [12]. Цей вислів має пропозиційне підґрунтя [8]: очі широко розплющуються через подив. Аналогами в українській мові є фразеологізми: *очі стали круглими від подиву, розширити очі від здивування*, проте Богдана Гора використовує виразніший український фразеологізм **очі полізли на лоба** «Хтось виявляє велике здивування, дуже вражений чимсь» [2]. «*From sheer amazement Pollyanna’s jaw dropped*» [16] // «Від подиву Поліанна **роззявила рота**» [6]. Ідіома **jaw dropped** (букв. *щелепа впала*) в англійській мові означає сильне здивування, враження або приголомшення – «very surprising or shocking» [13] та має пропозиційну основу: у стані крайнього здивування рот людини може мимоволі відкритися. Влучним українським відповідником є фразеологізм **роззявити рота** «Виявляти велике зацікавлення, захоплення чи здивування, слухаючи когось або розглядаючи щось» [2].

Для відтворення невербальних сигналів авторка «Поліанни» вдається до метафори: «*Jimmy Bean’s thin little face brightened*» [16] // «Худеньке обличчя Джиммі Біна **розпромінилося**» [6]. Метафора **brightened** (*заяснити, прояснити, посвітлішати*) в описі виразу обличчя героя вказує на раптову позитивну зміну його емоційного стану. Донорською концептосферою метафори є СВІТЛО (пряме значення дієслова **brighten**: «If the weather brightens, it becomes lighter and less cloudy, with more sun» [13], – стосується світла або кольору, що стають більш інтенсивними або яскравими). Перекладачка застосовує метафору **розпромінитися** «перен. Щасливо, весело, радісно усміхатися» [11] – також із донорською концептосферою СВІТЛО, але актуалізовано інший знак цієї концептосфери [**розпромінитися** в прямому значенні: «Сяяти промінням (про джерело світла)»], що дає змогу читачеві перекладу тією ж мірою відчутти позитивну зміну емоційного стану персонажа.

На нашу думку, переклад текстових кінем у проаналізованих фрагментах роману Елеонор Портер «Поліанна» є адекватним, перекладачка Богдана Гора уважна до деталей, часто не обмежується буквальним відтворенням невербальних засобів, а знаходить образні українські відповідники, застосовувавши інтерпретаційний підхід для досягнення відповідності стилістиці української мови.

Висновки та перспективи дослідження. Опис невербальних засобів комунікації в художньому тексті: міміки, жестів, рухів тіла, погляду, пози – є важливим інструментом для створення переконливих образів персонажів, передавання їхніх емоцій і почуттів, характеру та взаємодії. Використання текстових кінем робить сюжет візуальнішим й емоційно насиченим, даючи читачеві змогу краще уявити ситуації, описані в художньому творі, та відчутти переживання героїв.

У процесі перекладу текстових кінем зазвичай перекладач віддає перевагу використанню очевидного, семантично точного відповідника в цільовій мові (такого, що має однаковий семний набір із відповідною одиницею джерела). За відсутності прямих еквівалентів для відтворення описів невербальних засобів комунікації в іншій мові перекладачеві доводиться вдаватися до трансформацій: замін найбільш близьким за

значенням та конотативним забарвленням відповідником, який виконує ту саму функцію та викликає схожу комунікативну реакцію. Залежно від жанру твору, мети перекладу та інтерпретатора перекладач часто віддає перевагу інтерпретаційному підходу до перекладу текстових кінем. У процесі роботи перекладач урахує культурні відмінності, щоб уникнути непорозуміння або невідповідностей: той самий невербальний сигнал може мати різне значення в різних культурах або взагалі бути відсутнім в одній із них. Перекладачеві доводиться вдаватися до стратегії доместикації: заміни першоджерельної текстової кінеми на зрозумілу та прийнятну для культури мови перекладу; застосовувати компенсацію: відтворення втраченого фразеологізму, стилістичної фігури в описі кінеми в іншому фрагменті тексту. Отже, авторські кваліфікатори мімічних, пантомімічних, мануальних, ситуативних кінем як важливі компоненти художнього тексту потребують осмисленого підходу в процесі перекладу з урахуванням лінгвістичних, стилістичних й етнокультурних чинників.

У контексті розвитку інформаційних технологій, цифрових платформ і дистанційного обміну інформацією проблема адекватного сприйняття та відтворення невербальних засобів комунікації в перекладі набуває нових вимірів і відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень на перетині психології, комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, перекладознавства та інформаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 342 с.
2. Фразеологія. URL : <https://goroh.pp.ua/Фразеологія/>
3. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації. Суми : СумДУ, 2011. 282 с.
4. Литвин І. М. Основи перекладознавства : підручник. Черкаси : Видавець: Ю. А. Чабаненко, 2024. 294 с.
5. Осіпова Т. Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському дискурсі: феномен вербалізації невербаліки : монографія. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 388 с.
6. Портер Елеонор. Поліанна / Пер. укр. Богдана Гора. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=662>.
7. Підгорна А. Б. Мовна актуалізація невербальних засобів прояву емоцій персонажів (на матеріалі роману Джейн Остін "Sense and Sensibility"). *Львівський філологічний часопис*. 2017. № 1. С. 66–70.
8. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ – Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
9. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси : Видавництво Чабаненко Ю. А. 2011. 350 с.
10. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі : монографія. Харків : Константа, 2006. 300 с.
11. Тлумачний словник української мови. URL : <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>.
12. Britannica. URL : <https://www.britannica.com/dictionary/wide-eyed>.
13. Cambridge dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org>.
14. Hall, Judith A., Horgan, Terrence G., Nonverbal, Nora A. Murphy. Nonverbal Communication. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30256720/>. DOI: 10.1146/annurev-psych-010418-103145.
15. Merriam-Webster. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary>.
16. Porter, Eleanor Hodgman. Pollyanna. Kharkiv : Folio World's Classics, 2023. 186 s.

References

1. Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikativnoi linhvistyky* [Fundamentals of Communicative Linguistics]: pidruchnyk. Kyiv: Akademiia, 342 (in Ukr.).
2. Frazeholohiia [Phraseology]. Available at: <https://goroh.pp.ua/Frazeholohiia/> (in Ukr.).
3. Kosenko, Yu. V. (2011). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii* [Fundamentals of the Theory of Language Communication]. Sumy : SumDU, 282 (in Ukr.).
4. Lytvyn, I. M. (2024). *Osnovy perekladoznastva* [Fundamentals of translation science]: pidruchnyk. Cherkasy : Vydavets: Yu. A. Chabanenko, 294 (in Ukr.).
5. Osipova, T. (2019). *Neverbalna komunikatsiia ta svoieridnist yii omovlennia v ukrainskomu dyskursi: fenomen verbalizatsii neverbaliky* [Nonverbal communication and the uniqueness of this discourse in Ukrainian discourse: the phenomenon of verbalization of nonverbality]: monohrafiia. Kharkiv: Vyd-vo Ivanchenko I. S., 388 (in Ukr.).
6. Porter, Eleonor. Polianna. *Pereklad ukrainskoiu Bohdana Hora*. Available at: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=662> (in Ukr.).
7. Pidhorna, A. B. (2017). *Movna aktualizatsiia neverbalnykh zasobiv proiavu emotsii personazhiv (na materialii romanu Dzhein Ostin "Sense and Sensibility")* [Linguistic Actualization of Nonverbal Means of Characters' (on the material of the novel Jane Austen "Sense and Sensibility")]. *Lvivskii filologichnyi chasopys*. 2017. No. 1. P. 66–70.

Emotional Expression (Based on Jane Austen's Novel *Sense and Sensibility*)). In: *Lvivskyi filolohichnyi chasopys* [Lviv *Philological Journal*], (1), 66–70 (in Ukr.).

8. Selivanova, O. O. (2004). *Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty)* [Essays from Ukrainian phraseology (psychological and ethnocultural aspects)]. Kyiv – Cherkasy: Brama, 276 (in Ukr.).

9. Selivanova, O. O. (2011). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii* [Fundamentals of the theory of speech communication]: pidruchnyk. Cherkasy: Vydavnytstvo Chabanenko Yu. A., 350 (in Ukr.).

10. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Available at: <https://slovnyk.ua/index.php?sword> (in Ukr.).

11. Soloshchuk, L. V. (2006). *Verbalni i neverbalni komponenty komunikatsii v anhlo movnomu dyskursi* [Verbal and Nonverbal Components of Communication in English-Language Discourse]: monohrafiia. Kharkiv: Konstanta, 300 (in Ukr.).

12. Britannica. Available at: <https://www.britannica.com/dictionary/wide-eyed> (in Eng.).

13. Cambridge dictionary. Available at: <https://dictionary.cambridge.org> (in Eng.).

14. Hall, Judith A., Horgan, Terrence G., Nonverbal, Nora A. Murphy. (2018). *Nonverbal Communication*. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30256720/>. DOI: 10.1146/annurev-psych-010418-103145 (in Eng.).

15. Merriam-Webster. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary> (in Eng.).

16. Porter, Eleanor Hodgman (2023). *Pollyanna*. Kharkiv: Folio World's Classics, 186 (in Eng.).

NONVERBAL MEANS OF COMMUNICATION IN ENGLISH-LANGUAGE LITERARY TEXT AND ITS UKRAINIAN TRANSLATION

*Iryna Lytvyn, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
of the Department of Translation Theory and Practice,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: im.lytvyn@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2276-9796>

Abstract. Introduction. *The study of nonverbal means of communication is relevant in the context of a literary text and its translation, as the nonverbal communication of characters serves not only as a means of reproducing information, but also as a way of revealing character traits, emotional state of the characters, and their interaction. The translation of textual kinemes is an important task for a translator, as their proper reproduction in the translation of a literary text helps to preserve the author's individual style, drama of the dialogue / monologue of the source text, and the communicative impact on the reader of the target culture.*

Purpose. *The article aims to analyze the nonverbal means of communication in an English-language literary text (textual kinemes) and the methods of their Ukrainian translation. The article analyzes the methods of translation of mimic, pantomimic, manual, figurative and situational kinemes of Eleanor Porter's bestselling novel "Pollyanna" and its Ukrainian translation by Bohdana Hora. Considerable attention is focused on the reproduction of textual kinemes expressed by idiom and metaphor.*

Results. *In the process of translating textual kinemes in a work of fiction a translator typically prefers to use a clear, semantically accurate equivalent in the target language. When the direct equivalents for reproducing textual kinemes in another language are absent, the translator uses transformations: he or she selects the closest equivalent in terms of meaning and connotation that performs the same function and evokes a similar communicative response. Depending on the genre of a work of fiction, the purpose of the translation, and the interpreter, the translator often chooses an interpretive approach to the translation of textual kinemes. In the process of translation, the translator takes into account cultural differences; the same non-verbal signal may have different meanings in different cultures or may be absent in one of them. The translator uses the strategy of domestication: he or she replaces the original textual kineme with an understandable and acceptable one for the culture of the target language; applies compensation that means reproducing of a lost idiomatic expression, stylistic figure in the description of the kineme elsewhere in the text.*

Originality. *The strategies and techniques of reproducing the nonverbal means of communication of a literary text in translation are studied. They have not received sufficient coverage in translation studies.*

Conclusions. *The author's qualifiers of mimic, pantomimic, manual, figurative and situational kinemes as important components of a literary text require a meaningful approach in the process of translation, taking into account linguistic, stylistic and ethnocultural factors.*

Key words: *nonverbal communication, translation, textual kinemes, gestures, facial expressions, oculosics, transformation.*

Надійшла до редакції: 24.03.2025

Прийнято до друку: 11.05.2025